

Nr 104

Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

Ampt Epe

Nr 104 – oktober 1993

REDAKTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon 05788-1304

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden
van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de
geschiedenis van de Gemeente Epe

Lidmaatschap f 22,50 per jaar

Bestuur:

Voorzitter: W. Terwel
Apeldoornseweg 41 – 8172 EH Vaassen
Telefoon 05788-1455

Sekretaresse: Th. te Riele-ter Laak
Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen
Telefoon 05788-1304

Penningmeester: W. van Putten
Hoofdstraat 80 – 8162 AL Epe
Telefoon 05780-13579

Leden: M. Endendijk
J. C. Kreffer

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 0166-2023

In memoriam Alve (A. van den Bremen-van Vemde)

Alve was een kritisch lid en medewerkster van onze vereniging. Gedreven door haar liefde voor haar geboortestreek en de streektaal schreef zij in ons (mededelingen)-blad, streekbladen en Noord Veluws Dagblad.

In het „Woordenboek voor het Eper Dialekt” toonde zij naast haar liefde voor het dialekt ook haar deskundigheid.

In haar „Mien zwanenzang” haar laatste bijdrage van „An de kante van et Kärrespoer” op 30 januari 1993 in het Noord Veluws Dagblad vatte zij haar werkzaamheden samen:

„... Over alles he'k zon bittien 'eschreven; veule over de olde tied, mä ok veule over wat ter in disse tied stiet te gebeuren. Een mense kan wel veule belangstelling voor de olde tied hemmen, mä wulle leef in disse tied en van de dingen die doar gebeurt, doar wo'j ook niet altied vrolijker van ... Ik heb begrepen dät ule plezier an mien stuksies beleaf heb, mä ik wil ule verzekeren dät ik et ok altied mit veule liefebrieje 'edoan hebbe!”...

Zo zal zij in onze herinnering voortleven.

D. te Riele-ter Laak.

Herinneringen aan de Prins Bernhardtoren in Epe

Toen ik in het laatstverschenen nummer van „Ampt Epe” (nummer 103, juli 1993) het verhaal las van de Prins Bernhardtoren te Epe, geschreven door mevrouw C. Kleijn-Witteveen, kwamen bij ondergetekende weer vele herinneringen boven over mijn bezoeken aan deze toren. Zoals mevrouw Kleijn al schreef, werd in 1937 met de bouw hiervan begonnen. Terugduikend in het archief van Epe vind ik in het Nieuws- en Advertentieblad voor Epe en Omstreken van zaterdag 23 oktober 1937 het volgende gedicht dat voor zichzelf spreekt.

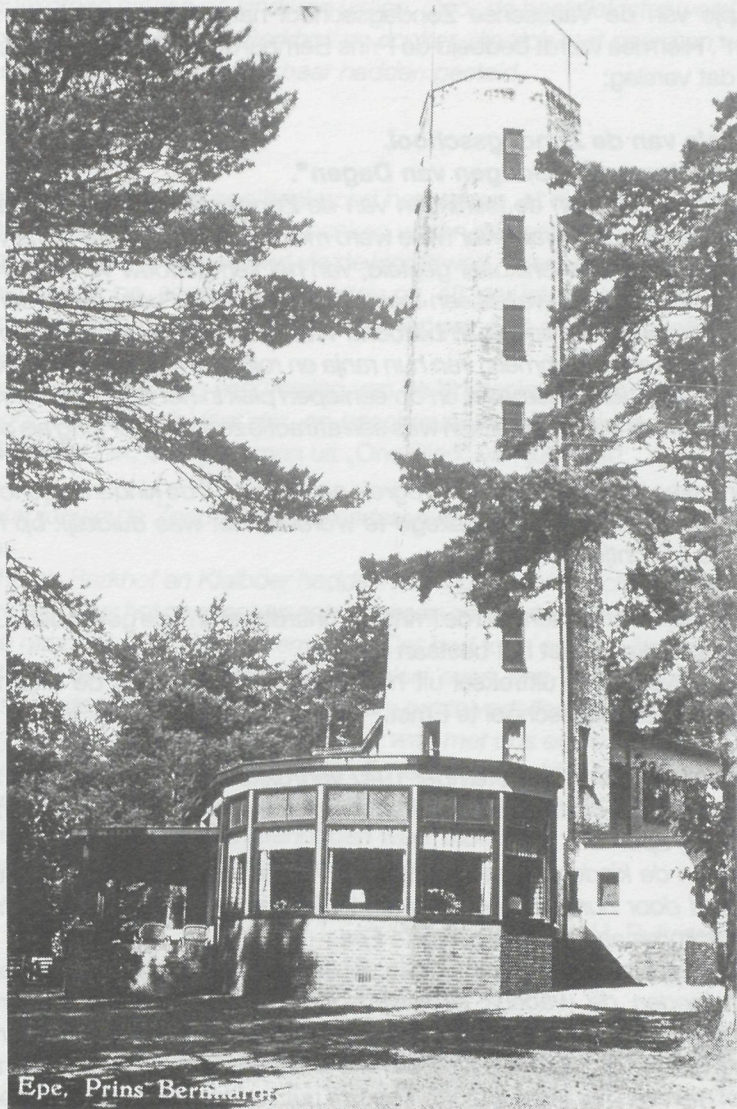
De toorne in Norel

*Wat 'n mensche ok hef umhanden,
Eén dink is zoo neug as brood;
Heb iej 't niet, dan is 't ...
Van de wal kom iej in de sloot.
Inzich hef 'n mensche neudeg;
Wat veur wârk oj ok verrich;
Zonder inzich is 't mizeere.
Mit dat dink völt 't wârk oe lich.
Mar iej Epers, iejluu leepers;
Griep nog wieder; wilt nog meer;
Bie de groote bosch in Norel
Zet iej 'n hooge toorne neer.
Die 't inzich hef te pakken,
Krig ok utzich, dat dut goed;
En die 't inzich mut ontbeeren,
Wodt deur 't utzich veule vergoed
Eper leepers iej teunt deurizich,
in welk opzich oj 't beschouwt;
't Gleuve niet, dât 't plan van Norel
Oe ok mâr é'n keer berouwt,
Stiet de toorne aoverende,
Dan ha'k graeg doorvan berich;
Mit de fietse gao'k dan kieken;
Misschien krie'k 'n aoverzich.
B.a.d.M.*

Nu was het dus aan het volk van Epe en Omstreken bekend dat er in het Norelbos „un uutzichtoorne ebouwd zöl wodden”.

Toen op 21 mei 1938 de „Prins Bernhardtoren” werd geopend, waren er al gauw ansichtkaarten hiervan te koop en één exemplaar hiervan (hierbij een kopie) was dan ook al spoedig in mijn bezit.

En dan lees ik in „Ons Blad” van 15 juli 1939 („Ons Blad” was toendertijd het kerkelijk orgaan van de Nederduits Hervormde Gemeente Epe en van de Vrijzinnig Hervormde en Nederlandse Protestanten Bond te Ernst, Hattem, Heerde en Vaassen en waarvan het eerste nummer verscheen op 12 november 1938), nu lees ik 8 maanden later in dat blad een verslag van een uitstapje van de Vaassense Zondagsschool naar een speeltuin in „de Dellen”. Hiermee wordt bedoeld de Prins Bernhardtoren in Epe. Hieronder volgt dat verslag:

***Uitstapje van de Zondagsschool.
Autotocht voor de „Jongen van Dagen”.***

Zaterdag l.l. maakten de leerlingen van de Zondagsschool hun uitstapje naar de Dellen. Om kwart over twee werd met ongeveer 10 auto's, vrijwillig door de bezitters beschikbaar gesteld, van het kerkgebouw vertrokken. De autorit op zichzelf was al een feestelijke gebeurtenis voor de kinderen. In de Dellen werd de speeltuin bezocht. Wat genoten de kinderen van de draaimolens en schommels, van hun ranja en rojo! Als kleine onderbreking werd een wandeling gemaakt en op een open plek in het bos, spelletjes gedaan. Vooral het touwtrekken was een attractie zoowel voor jong als oud.

Om ongeveer half zes werd de terugreis aanvaard. Of de kinderen genoten hebben, behoeft zeker niet gezegd te worden. Het was duidelijk op hun glundere gezichtjes te lezen.

Maar niet alleen Vaassen had de Prins Bernhardtoren in Epe gevonden. Ook Ernst was bekend met het bestaan hiervan. Hieronder volgt een uittreksel uit het jaarverslag 1947 van de Vrijzinnig Hervormde Zondagsschool te Ernst.

Op Zaterdagmiddag 6 September 1947 vertrokken des middags om 1 uur vanaf het Dorpshuis te Ernst 2 boerenwagens, volgeladen met kinderen, in de richting Epe.

Het waren de kinderen van de Vrijzinnig Hervormde Zondagsschool die, vergezeld door hun leidsters, een uitstapje gingen maken naar de Prins Bernhardtoren aan de Dellenweg te Epe.

Het was een prachtige zomermiddag. Bij de Prins Bernhardtoren aangekomen, stonden de wagens nauwelijks stil, of men zat al in de grote familieschommel en de kleinere schommels. Na een verfrissing, bestaande uit limonade en ijs, werd in 3 afzonderlijke groepen de toren beklommen en genoot men van het verre uitzicht. Tegen 4 uur verlieten wij met de kinderen

de toren en speeltuin en brachten een bezoek aan de nieuwe vijver, eveneens aan de Dellenweg. Wegens een uitzonderlijke droogteperiode dit jaar, stond ook de vijver bijkans droog, maar de kinderen hebben genoten van de grote zandberg. Moe en bestoven beklommen we tegen vijven de wagens en onder vrolijk gezang werd de reis naar Emst weer aanvaard. Daar aangekomen gingen de kinderen uiteen. Door de hoofdleidster werd dank gebracht aan de boeren Berkhoff en Jonker, die zich met paard en wagen tot dit reisje vrijwillig beschikbaar hadden gesteld.

Tot zover „Ons Blad”.

Deze tocht kan ik mij nog heel goed herinneren, al die kinderen op die 2 boerenwagens waarin houten banken waren geplaatst en zo gingen wij al zingend, botsend en hotsend via de Hoofdweg, later overgaand in Hoofdstraat, naar Epe, anno 1947. Het zou nu, 46 jaar later, niet meer op deze manier kunnen, gezien het drukke autoverkeer. Een stukje romantiek is van de weg verdwenen.

Tenslotte vond ik nog een verslag van de Vrijzinnig Hervormde Zondagschool, nu weer uit Vaassen, en geschreven door dominee Faber. Hieronder volgt het, overgenomen uit „Ons Blad” van juli 1950:

Uitstapje van de Zondagsschoolkinderen naar de Prins Bernhardtoren in Epe.

De heren Berkhof en Kleiboer hadden nu wagens ter beschikking gesteld. En zo reed dus het gezelschap eens weer op een andere, meer ouderwetse, wijze naar het oord der bestemming. Dat had toch ook zijn bekoring. Wat per bus niet mogelijk is, kon hier: even een praatje maken met passerende bekenden en onbekenden, om te vertellen wat er aan de hand is en waar de reis heengaat. Het weer was met ons en dus: er werd volop genoten: van spelen en wedstrijden (ik heb mijn krachten nog eens aan het touwtrekken beproefd en met succes!) van lafenis en tractatie. Tegen achten waren allen behouden weer thuis. Dank u allen, die hun medewerking verleenden!

H. Bultman, Epe.

Prijs voor historisch verhaal

Bij het uitkomen van het 100ste nummer van „Ampt Epe” deden wij een oproep om de pen eens ter hand te nemen en iets over „vroeger” te schrijven. Wie niet zo'n vlotte pen meende te hebben kon zijn verhaal vertellen aan iemand, die het dan aan het papier zou toevertrouwen.

Het beste verhaal kwam van mevrouw C. Kleijn-Witteveen, die het vertelde aan de heer J. Kreffer, die het opschreef.

Op donderdag 1 juli 1993 – één van de weinige zeer warme dagen van deze zomer – gingen de heer J. Kreffer en ondergetekende naar mevrouw C. Kleijn met de prijs. Anders als van te voren aangekondigd was dit geworden: „Langs het tuinpad van mijn vadersen” van Rien Poortvliet.

Op de foto bewonderen vertelster en schrijver het boekwerk, waarmee mevrouw C. Kleijn erg in haar schik was.

D. te Riele-ter Laak.

Jan Post vertelt ...

Naast oude geschiedenis wil de redactie van „Ampt Epe” eens wat vaker een verhaal opnemen uit het nabije verleden. Er zijn zoveel mensen die graag over „vroeger” vertellen, dus er moet stof genoeg zijn. Ter gelegenheid van het 100ste nummer van „Ampt Epe” werd een wedstrijd uitgeschreven om dit te stimuleren. Er kwamen enkele reacties, maar het bleek dat het opschrijven van zijn of haar verhaal voor veel mensen een struikelblok was. Verder speelt een vorm van bescheidenheid een rol, zo van: „Ik heb niets belangrijks te vertellen”. Wat noem je belangrijk? Voor mij zijn de sfeertekeningen van vroeger belangrijk en daarin hoeven de mensen geen heldendaden te hebben verricht. Op zoek dus naar wat oudere of zo mogelijk zeer oude Epenaren die er plezier in hebben om iets te vertellen. Nu zit daar weer een gevaarlijke kant aan want er zijn oudere Eperaren die al vele malen schrijvers van boeken en artikelen aan de deur hebben gehad. Dat geldt ook voor Jan Post, u weet wel van de ladders. Iemand zei mij dat ik eens bij hem langs moest gaan. Dat deed ik en ik was niet de eerste, maar wij maakten toch een afspraak voor een gesprek.

„Mijn grootvader had een wagenmakerij, hierachter in de Nieuwe Eis. Het was een boerentimmerwerkplaats en het waren echte houtmensen, zij kwamen uit de buurt van Gortel. Die zag je nog met een kruiwagen met een zaag en een bijl erin op pad gaan. Als een boer een nieuwe hooiberg nodig had dan werden er bij zijn erf wat eiken gekapt en die werden ter plaatse met de hand tot vierkante masten gemaakt. Mijn vader werkte ook in het bedrijf en verdiende 6 gulden per week en een half roggebread. In 1908 trouwden mijn ouders en mijn vader begon aan een eigen bedrijf te werken. Terwijl hij nog bij zijn vader in dienst was bouwde hij zijn eigen werkplaatsje – dat schuurtje hiernaast – en het huis. Het werd weer een wagenmakerij en boerentimmerbedrijf. Hij verkocht ook wagensmeer en voor de schuren karboleum en teer.

Op mijn dertiende kwam ik van school. Tot de vijfde klas had ik op de dorpsschool gezeten, daar waar nu de VV is. Intussen werd de Wisselse school gebouwd en daar heb ik de laatste schooljaren gedaan. Er was nog geen ambachtsschool in Epe en ik ging daarom meteen bij mijn vader werken. Zo leerde je het vak. Een tijd lang heb ik 's avonds tekenles gehad van de gemeente-opzichter Bontekoe. Daar heb ik veel plezier van gehad. Toen ik zestien was kregen wij een draaibank. Daar werden voortaan alle wagenwielen en de wielen van kruiwagens op gemaakt.

Per jaar leverden wij 150 kruiwagens af. Voor die draaibank hadden wij een aggregaat met een benzinemotortje, want wij hadden hier nog geen elektriciteit. Hoe die ladders erbij zijn gekomen? Ach, wij maakten voor een boer wel eens een ladder voor bij zijn hooiberg. Toen de fruitteelt aan de IJssel kwam gingen wij fruitladders maken.

In de oorlog werd het werk voor de boeren, dat intussen was teruggelopen, weer drukker. En je maakte soms de gekste dingen. Ik weet nog wel dat wij voor één van de boeren op Tongeren, Berghuis, onderdelen voor zijn spinnewiel maakten. Die man zat vaak wol te spinnen. Verder herinner ik mij nog dat wij ronde schijven maakten met gaten erin, die in een melkbus pasten. Met een stok eraan kon je die schijf op en neer halen en zo karnde je melk. En boterplanken, planken met richels erin waar je boter op uitkneedde; het water liep langs de richels weg. En wij hebben heel wat houten fietsbanden gemaakt. Van de overheid kreeg je telkens een kwantum hout toegewezen.

Na de oorlog kregen wij een kavel toegewezen in het Kroondomein, in de buurt van de Echoput, waar fijnsparren groeiden. Drieduizend van die sparren werden voor ons gekapt en wij hebben er allemaal ladders van gemaakt voor de Betuwe. Later zijn wij gaan adverteren met ladders. Dat begon zo. Wij werkten voor een Amsterdamse ladderfabriek waarmee wij op den duur wat problemen kregen, waardoor wij een laatste bestelling van 100 ladders niet meer afleverden. Daar zaten wij toen met 100 ladders; daarmee zijn wij toen gaan adverteren.

Aan het eind van de jaren vijftig – het was midden in de zomer – waren mijn vrouw en ik op het land aan het werk, toen er een man naar ons toe kwam: „Meneer, bent u Post? Jullie hadden een wagenmakerij en ik heb gehoord dat jullie sekure mensen zijn”. Hij kwam uit Elburg en maakte grafstenen van schokbeton. Tot 1971 hebben wij daar eerst met drie, vervolgens met zes en uiteindelijk met vijftien man houten mallen voor grafstenen gemaakt. Half 1971 was het afgelopen. De mensen gingen over naar een bedrijf in Kampen en ik begon weer helemaal opnieuw met ladders, timmerwerk en handel. Later kwamen er tuinbanken bij. Ja, die dingen groeien vanzelf. Er komt iemand van vakantie uit Engeland en laat een foto zien van een bank in een park. Of wij die ook kunnen maken? En zo komen er allerlei bestellingen binnen en kom je tot allerlei modellen”.

Daarmee besloten wij de levensloop van de heer Post, die – nu hij 85 jaar is „zo’n beetje op de telefoon past, dan hoeven de jongens niet steeds van hun werk af”.

Nu was ik ook gekomen om wat over de oude ijsbaan te horen en ik kon dus niet nalaten daar nog even naar te vragen.

„Vroeger had je de ijsbaan „Het Blok” aan de Oenerweg bij de Horsterbrug. De ijsklub heette „De Onderlinge”. De slachterij van Niers loosde op het beekje dat op het kanaal uitkwam en dat water kwam ook op de ijsbaan. Het gevolg was dat het ijs vaak bros was en steeds minder geschikt werd om op te schaatsen. Nu was er hier achter een stuk grond op de Klaarbeek, dat van mevrouw Wilhelmina Westerink van de Overtuin was. Van haar werd die grond gehuurd om een nieuwe ijsbaan te stichten. De oprichters waren Gerrit Kwakkel, architect Simons en H. G. Prinsen van de ijsfabriek aan de Oenerweg. Dat was in 1939, het jaar van mobilisatie. Toen mevrouw Westerink overleed bleek dat zij had bepaald, dat de beheerders van de ijsbaan de eerste rechten voor de koop van de grond kregen. Die koop werd gesloten en zo werden Prinsen, Van Ark de bakker en ik de eigenaars.

De ijsklub had nog steeds de oude naam „De Onderlinge” en een gezin kon voor zes gulden per jaar lid worden. De baan had verlichting op palen, die van Welna kwamen. Reezigt gooiden een stel hier neer en als ze na een paar

jaar verrot waren dan bracht hij weer nieuwe. Er stond ook een keet, die bij stormweer nog al eens kapot woei en al met al was het een armoe om met zijn drieën die baan in de benen te houden. Eind 1976 begonnen de werkzaamheden aan de verbinding van de S9 met de A50, waardoor de ijsbaan moest verdwijnen. Er werd een nieuwe plek gevonden, daar waar hij nu ligt, maar daar heb ik mij niet meer mee bezig gehouden. Jongeren hadden intussen een schaatsclubje opgericht en hebben zich toen op de nieuwe baan geworpen”.

J. Kreffer.

De klokken van de Nederlands Hervormde Kerk te Vaassen

In de toren van de Nederlands Hervormde Kerk te Vaassen hebben ooit drie klokken gehangen, waarvan er thans nog twee over zijn.

De oudste en tevens kleinste dateert uit 1451. Door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg werd indertijd als jaartal opgenomen 1420. Ds G. van der Zee schrijft in de „Kerkgeschiedenis van Vaassen” dat hij 1451 las, doch niet wilde twijfelen aan de deskundigen die er 1420 van maakten.

Het randschrift vermeldt echter duidelijk het jaartal 1451. Op de klok staat een adelaar afgebeeld en het randschrift luidt „Jhesus Maria Johannes – anno domini MCCCCLI”. Deze klok werd in de tweede wereldoorlog door de bezetter gevorderd en op 1 februari 1943 uit de toren gehaald en afgevoerd.

Men is blijkbaar niet aan omsmelten toegekomen en na de oorlog kwam de klok weer terug en werd op 14 juli 1945 in de toren teruggehangen. Helaas kon men er bij het luiden geen geluid uit krijgen. De oorspronkelijke klepel was namelijk niet mee teruggekomen en er was een exemplaar bij dat niet zonder meer voor de klok geschikt was.

Talrijke pogingen werden ondernomen om de klok weer goed te doen funktionieren waarbij herhaalde malen een beroep werd gedaan op de klokkengieterij van Bergen in Heiligerlee. Deze gieterij kwam steeds weer met een nieuw advies maar men was eind 1947 nog even ver. Uit de kerkelijke gemeente gingen al stemmen op de weigerachtige klok maar te verkopen. Tenslotte kreeg mijn vader de opdracht om naar eigen inzicht nog een poging te doen de onwillige klok tot leven te brengen. Hij nam contact op met de Apeldoornse Drijfriemenfabriek van Duursma en samen prakkezeerden zij een nieuwe klepelriem uit. Op 5 januari 1948 gingen zij aan de slag.

Eerst werd de klepel met de nieuwe riem in de klok opgehangen. Aan de klepel werd met ijzerdraad een stukje ballast bevestigd. Daarna gingen wij proefluiden en naarmate wij meer ballast aan de klepel toevoegden nam de geluidskwaliteit toe. Toen wij in totaal 5 kilogram ballast aan de klepel hadden toegevoegd was het geluid weer optimaal. De Vaassense smid H. J. J. Klein Molekamp laste daarna een paar ijzeren ringen aan de klepel, die de ballast definitief vervingen. Hij bracht hiervoor *f* 4,70 in rekening. Onze nota bedroeg voor de nieuwe klepelriem met 12 arbeidsuren het „kapitale” bedrag van *f* 34,55.

Bij de kerkrestauratie van 1962 werd de klok voorzien van een elektrische luidinstallatie, wat tot gevolg had dat er een nieuwe luidas werd aangebracht en ook een nieuwe klepel nodig was. De klok wordt thans nog regelmatig geluid.

De tweede, de grote klok dateert uit 1501 en is gegoten door Geert van Wou, de bekende klokgieter uit Kampen. Van Wou had ook buiten Nederland een grote reputatie. Zo goot hij in de nacht van 7 op 8 juli 1497 voor de Sint Maria Kerk te Erfurt de befaamde klok „Gloriosa”, terwijl in de Braunschweiger Dom nog 3 klokken hangen die door hem in 1502 werden gegoten.

De Vaassense klok heeft als randschrift „Gerhardus de Wou me fecit anno domini MCCCCCI Jhesus Maria Johannes vocor”. Behalve als luidklok heeft deze klok ook nog een functie voor het uurwerk. Het slagwerk hiervan slaat op de rand van de klok en geeft zo de hele en halve uren hoorbaar aan. Op de buitenkant van de klok is een „M” geschilderd. Hiermee werd aangegeven dat deze door Van Wou gegoten klok als een zogenaamde „M-klok” was geregistreerd. Deze M-klokken, waarvan het aantal zeer gering was, waren van vordering vrijgesteld. Ten bewijze hiervan hing tot aan de kerkrestauratie in 1962 onder in de toren een ingelijste verklaring in 4 talen, waarin de registratie als M-klok werd vermeld, met het verzoek deze klok te sparen (deze verklaring bevindt zich thans in het gemeente-archief Epe).

Wijnen meester G. J. Palm, gedurende een lange tijd president-kerkvoogd, vertelde mij destijds dat van elke klokgieter de mooiste klok als M-klok was vrijgesteld van vordering. De mooiste Van Wou klok, zo vertelde Palm, hing oorspronkelijk in Epe, maar nadat deze klok in 1904 was omgesmolten, was de Vaassense klok van dit predikaat voorzien. Dit verhaal kan echter niet juist zijn. Geert van Wou overleed in 1527.

D. J. v. d. Ven schrijft in zijn boek „De torens zingen” uit 1916 „Is er op 13 Oktober 1909 in de St. Nicolaas-kerk te Kampen een door Dr. P. J. H. Cuypers ontworpen bronzen gedenkplaat onthuld met als opschrift: Geert van Wou, wereldberoemd klokgieter, bekend als Gerardus de Wou de Campis werd 23 December MDXXVII (1527) hier begraven”.

Hoogst waarschijnlijk is de Eper klok in 1529 door de zoon, Geert van Wou de Jonge gegoten, die evenals zijn broer Jan ook klokgieter was.

Het door mij meegedeelde in „Ampt Epe” nummer 92, bladzijde 23, dat de Eper klok uit 1529 en de Vaassense klok uit 1501 van dezelfde Geert van Wou waren, kan dus niet juist zijn.

De M-registratie heeft er voor gezorgd dat de Van Wou-klok is blijven hangen.

Bij de al eerder genoemde restauratie is ook deze klok van een elektrische luidinstallatie voorzien met als gevolg een nieuwe luidas en klepel. De klok funktioneert nog steeds.

Op de derde klok, die van 1658 tot einde 1700 in de toren heeft gehangen, komen wij in een volgend nummer van „Ampt Epe” nader terug.

W. Terwel.

Dex

Vereniging van vrienden van het Veluws streekmuseum

Op 12 juli 1993 is bij notariële akte de Vereniging van vrienden van het Veluws streekmuseum in de gemeente Epe opgericht.

De vereniging stelt zich ten doel het bevorderen van de belangen van en zich in te zetten voor het Veluws streekmuseum in de gemeente Epe.

Zij probeert dit doel te bereiken door:

1. Het bijeenbrengen van gelden door middel van kontributies en/of schenkingen. De minimum kontributie bedraagt f 25,- per jaar.
2. Het opwekken van belangstelling en sympathie voor het Veluws streekmuseum onder de bevolking van de gemeente Epe en daar buiten.
3. Te zorgen voor een sterke achterban, waardoor invloed op de overheden en in het bijzonder op die van de gemeente Epe kan worden uitgeoefend in die gevallen, waarbij de belangen van het Veluws streekmuseum op het spel staan.

De leden van de vriendenvereniging hebben recht op:

- a. Vrije toegang voor 2 personen bij het bezoeken van museumboerderij „Hagendoorns Plaatsse” en het klederdrachtmuseum.
- b. Een korting van f 15,- bij de aanschaf van een museumjaarkaart.
- c. Toezending van jaarlijkse nieuwsbrieven.

Het deelnemen aan eventuele excursies, die door de vriendenvereniging georganiseerd zullen worden.

Als u met ons van mening bent, dat voorwerpen en klederdrachten uit het verleden van het Veluwse plattelandsleven bewaard moeten en blijven en voor iedereen te bezichtigen zijn, geeft u zich dan op als lid van onze vereniging.

Namens het bestuur:
J. van Huffelen, sekretaris.
Beekstraat 24
8162 HB Epe
Telefoon 05780-14519

Een toevluchtsoord in bangen tijd (2)

door Marca

's Avonds zaten allen bij elkaar. Er waren nog 3 Joden van Larikshof bij gekomen en ook T. Jonker was bij hen. Daar verschenen ineens 2 Duitsers. Even zaten zij allen verlamd van schrik. Alleen Van Essen bleef doodkalm. Hij ging naar de deur en toen bleek, dat zij alleen maar melk wilden hebben. In zijn grote opluchting gaf hij hen 2 liter, iets, wat hij nog nooit gedaan had, want voor de moffen was er nooit geen melk. De andere morgen om tien uur vertrokken de Duitsers, na eerst hun telefoonlijn, die zij nog in de haast hadden aangelegd, te hebben afgebroken.

Jan Sarelse, die nog steeds op Renderloo was, was er niet zo gelukkig af gekomen. Hij viel in de handen van de Duitsers en omdat hij onderduiker was, kwam hij in de gevangenis te Zwolle terecht. Na ± een maand werd hij uit de gevangenis geholpen en als er nadien razzia's of meldingen waren, kwam hij steeds bij Van Essen een schuilplaats zoeken. Dan waren ook weer N. van Essen, zijn zoon Mannes, G. Visser en Gr. Dijkgraaf van de partij. De schuilplaatsen waren dan 's nachts „vol”, want ook anderen wisten van die veilige wijkplaats, zoals 2 zoons van Van Ark, 2 jongens uit de buurt: Evert van Loenen en Anton Broekhuis en Jaap Brouwer uit Vaassen. Anton Broekhuis was daar ook overdag.

's Zondags daarop wilde Van Essen naar zijn zuster in Doornspijk gaan, om eens te horen, hoe het daar was afgelopen. Juffrouw Van Essen keurde dit af. Al was het nu veilig, daarom was het niet gezegd, dat het zo zou blijven. Zij wilde dan ook in geen geval mee en raadde het haar man ten zeerste af. Van Essen zag er echter geen gevaar in en wilde graag gaan. Mannes vroeg toen, of hij dan, inplaats van zijn moeder mee mocht. Ook dat was niet naar de zin van juffrouw Van Essen. Maar ... de mannen gingen! Van Essen zei, dat hij voor zessen thuis zou zijn. Was hij er dan niet, welnu dan was er werkelijk iets gebeurd. Juffrouw Van Essen was die hele dag in onrust. Even voor zessen kwam Mannes alleen thuis. Op zijn moeders ongeruste vraag, waar zijn vader was, zei hij: „Vader komt ook, maar nu zal ik u eens wat vertellen”. Zij gingen samen de kamer in, buiten het gehoor van de kleine Herman. „Moeder, vader komt later thuis en brengt twee Amerikanen mee!”. Juffrouw Van Essen wist niet, wat zij hoorde, maar was er erg blij over. Zij had niet zo lang geleden juist tegen haar man gezegd: „Nu hebben wij al zoveel onderduikers gehad en nu hoop ik toch, dat wij ook nog eens Amerikanen of Engelsen bij ons krijgen. Dat zou ik echt-leuk vinden!”. En ziedaar ... onverwacht en ongedacht zou haar wens nu vervuld worden.

Maar hoe kwam Van Essen zo ineens aan die Amerikanen? Wel, toen hij bij zijn éne zuster, de weduwe Bakker, in Doornspijk kwam, had zij juist de vorige middag 8 Amerikanen in huis gekregen. Bij Soerel (Nunspeet) was een kamp van houten huisjes en ondergrondse schuilplaatsen, gebouwd door illegale werkers.

Dààr waren Joden, Amerikanen, zelfs een Rus en anderen ondergebracht. De „ondergrondse” achtte het op dat moment niet veilig meer en zo hadden de Amerikanen elders een schuilplaats gezocht en waren toen bij de weduwe Bakker terecht gekomen. Juffrouw Bakker kon natuurlijk al die acht mensen niet houden en toen Van Essen daar kwam, dacht hij ineens aan de vurige wens van zijn vrouw en bood dadelijk aan er twee mee te nemen naar Epe. Later op de dag ging hij naar zijn andere zuster en terwijl hij daar was, kwam bij juffrouw Bakker een „ondergrondse”, wien zij het voorstel van haar broer meedeelde. Deze moest natuurlijk eerst meer weten over de politieke betrouwbaarheid van Van Essen en wachtte dus zijn komst af. Toen hij terugkwam en de beide heren met elkaar gesproken hadden werd het voorstel in dank aanvaard. Van Essen stuurde nu Mannes vooruit en zou zelf in het donker, tegen 8 uur, het toenmalige verbodsuur komen. Met de 2 Amerikanen, een neef en een „ondergrondse” „Henk” kwam hij half acht bij zijn vrouw aan, die haar hartewens thans vervuld zag.

De 2 Amerikanen waren: 1e James R. Wilson uit Waterloo-Iowa, USA, onderofficier, 19 jaar oud.

Deze was in Friesland met een parachute uit een bommenwerper gesprongen, die aangeschoten was en al zeer laag vloog. De parachute ontplooidde zich eerst, toen hij al bijna op de grond was. Vandaar, dat hij een hevige smak maakte en zijn voet daarbij bezeerde. Hij kwam in een hooiland terecht, waar een daar aan het werk zijnde boer hem in een hooi-opper verborg. 's Avonds werd hij naar een boerderij gebracht. Nog twee kameraden werden eveneens gered, doch zeven vonden er de dood. Drie maanden had hij toen bij burgers op een klein kamertje gezeten, zonder ooit buiten te komen. Dààr was het op het laatst ook niet meer veilig en toen werd hij per trein, begeleid door een „ondergrondse”, naar Nunspeet gebracht. Men had hem een NSB-speldje opgedaan en „Volk en Vaderland” meegegeven. Toen zij in Zwolle moesten overstappen, zagen zij plotseling de Grüne Polizei rondwandelen. James Wilson vertelde daarvan zelf, dat hij voelde zo wit te worden als dat kopje (terwijl hij naar een kopje op tafel wees). Zij stapten weer in en James Wilson ging met „Volk en Vaderland” breed voor zich uit zitten „lezen”. De Grüne Polizei kwam werkelijk controleren. Ieder kreeg een beurt, maar ... de ijverige „Volk en Vaderland”-lezer die zo in zijn geliefd lijfblad verdiept zat, werd overgeslagen. Zo kwamen zij zonder

verdere stoomis in Nunspeet aan, waar hij in het kamp werd ondergebracht. Nummer 2 was Carrol A. Stearns Jr., Burlington-North Carolina, USA, 1ste luitenant, 23 jaar oud. Deze was gedwongen geweest in Putten met zijn Mustang te dalen, omdat de machine eveneens aangeschoten was. Daar hadden de mensen hem ook voortgeholpen en was ook hij later in het kamp bij Nunspeet terecht gekomen.

Deze beide heren sliepen 's nachts in de schuilplaatsen in het hooi en zaten overdag in de zitkamer. Zij waren zeer onvoldoende gekleed en hadden maar weinig en dunne onderkleding, wat in ons kille klimaat niet bepaald behaaglijk is. Juffrouw Van Essens medelijdend hart kon dit niet langer verdragen. De andere morgen trok zij er op uit, om te zien warme onderkleding machtig te worden. Ook haar nichtjes deden haar best en zo kregen zij van de families D. J. van Lohuizen en G. S. van Lohuizen, mevrouw van Pelt en de beide broers van haar man warme onderkleden. Ook bij de heer G. T. Kasteel klopte de familie Van Essen nooit tevergeefs aan.

Die morgen hadden zij onderwijl ook weer iets anders beleefd. Toen zij net goed en wel uit hun bed waren, zagen wij een groepje mensen op hun woning afkomen. Dichterbij gekomen bleek het de schoonzoon te zijn van de familie uit het huisje, die met nog acht andere Joden uit het bewuste kamp van Nunspeet waren gevlucht. In de nacht, volgend op die middag, toen de Amerikanen bij juffrouw Bakker waren gekomen, had men het kamp „ontdekt”, en waren onder andere deze Joden naar de familie Van Essen gegaan. Omdat die schoonzoon al eens in Heerde was geweest, trok juffrouw Van Essen er 's morgens om half acht al op uit om zich bij het Heerder comité te vervoegen. Zij moest zelf al die boodschappen doen, daar het voor de mannen veiliger was, niet op de weg te komen. Deze tocht liep op niets uit. In Heerde kon men hen momenteel geen onderdak verschaffen en toen wendde zij zich tot het Eper comité. Dit comité verwees haar naar de „Hertenkolk”. De Joden bleven nog een week bij Van Essen en toen brachten Van Essen, T. Jonker en mejuffrouw Hendriks ze naar de „Hertenkolk”. Eén der Joden vroeg onderweg nog aan Van Essen, of het niet mogelijk was, met hem weer mee terug te gaan. Het leek hem natuurlijk prettiger om dààr te zijn. Van Essen kon dit verzoek onmogelijk inwilligen, daar het te stotend zou zijn voor de anderen en bovendien was alles er op berekend, dat zij niet bij Van Essen zouden zijn. Dus ook deze man moest zich met de „Hertenkolk” tevreden stellen. Later is hij naar Elburg vertrokken en daar werd hij twee dagen voor de bevrijding door de moffen verdronken. Er waren papieren verloren geraakt, waarop zijn naam en adres stond en deze kwamen terecht in de handen van de Duitsers met het bovengenoemde gevolg.

Niettegenstaande de zorgen en angsten, die men doorlopend had, beleefde de familie Van Essen met al die jongelui toch een gezellige tijd.

Al heel gauw hadden Jim en Carrol de ontzettende angst ontdekt, die hun vriendelijke gastvrouw voor vliegmachines had. Een angst, waartegen zij zich onmogelijk kon verzetten. Nauwelijks hoorden zij het geronk van een vliegmachine, of de beide jongelui vlogen in zogenaamde hevige angst op en bliezen het allereerst de lamp uit, want „er moest eens een lichtstraaltje naar buiten vallen!“. Dan zat de hele familie in het donker, waardoor de situatie er niet beter op werd. En dan trachtte nummer 1 onder een grote kast te kruipen, die zo laag op de poten stond, dat er geen hond onder kon verdwijnen en nummer 2 zocht zich te, verbergen in een klein hoekje, achter de kachel. En dan schalde de lach op, doch met dat al raakte juffrouw Van Essen haar angst niet kwijt.

Dat de jongelui allen een grote angst hadden voor een mogelijk bezoek van de SD of Landwacht is natuurlijk begrijpelijk. Nu hadden de andere jongelui al lang eens gewacht op een gelegenheid om één van beiden er tussen te nemen. En op zekere dag was de gelegenheid gunstig. Zij merkten, dat Carrol naar een zekere plaats ging. Toen staken zij de koppen bij elkaar en toen zij haast zeker konden weten, dat Carol „geïnstalleerd“ was, brachten zij hun plan ten uitvoer. Nu had die WC daar een eigenaardige bijzonderheid. Er waren namelijk twee deuren in, één, die in verbinding stond met de slaapkamer en één, die naar de deel leidde. Ineens vlogen de jongens achter elkaar door de deur van de slaapkamer, holden de WC door en kwamen zo weer op de deel terecht, terwijl zij daarbij uitriepen: „Carrol, daar is de SD!“. In paniek-stemming vloog nu ook Carrol op en stormde de jongens, met zijn pantalon op zijn hielen, achterna om eveneens het vege lijf te redden. Maar toen hij hun uitbundige pret zag, begreep hij dat zij hem een poets hadden gebakken en dat er van een SD geen sprake was.

Zoals reeds gezegd is, sliepen de Amerikanen 's nachts in het hooi. Op een nacht hadden zij het erg warm en daarom schoof één van hen een dakpan opzij, om wat frisse lucht te krijgen. Zij sliepen weer in. Even later kwam er een flinke regenbui. De regen kletterde nu door de opengeschoven dakpan op de slapers, die zich nergens van bewust waren. Toen zij 's morgens wakker werden, kwamen zij tot de ontdekking, dat zij, op een voor hen wonderbaarlijke wijze, nat waren geworden. De één stond in de grootste verbazing zijn kletsnatte pantalon te betasten. Toen zagen zij de geopende dakpan en begrepen zij de toedracht van de zaak. Wat werden zij later door de familie uitgelachen en vooral juffrouw Van Essen genoot er van. Zij kon Carrol ook zo heerlijk plagen. Deze was getrouwd en had verteld, dat hij eerstdaags vader hoopte te worden. En dan zei zij tegen hem, terwijl zij de

vijf vingers van haar hand voor hem uitgespreid hield: „O, dan krijg je er vast vijf. Dat gebeurt altijd in Amerika, en ook alleen in Amerika. Je zult het zien. Vast!“. En dan kreeg Carrol de schrik al te pakken.

Op een andere avond was er ook een nichtje van de familie Van Essen op bezoek. Zij zaten allen gezellig bij elkaar; de heren rookten en Jim rolde een nieuwe sigaret. Plots zei het nichtje tegen Marinus: „Zeg, zou in Amerika hetzelfde gebruik als bij ons zijn, namelijk als je bij een heer de lucifer uitblaast, je, als betaling daarvoor een kus moet geven?“. „Ben je dwaas, natuurlijk niet“, was het antwoord. Intussen was Jim aan het lucifer aansteken toegekomen en zij, razend nieuwsgierig, of het ook daar bekend was, waagde zij de lucifer uit te blazen. Ogenblikkelijk reageerde Jim er op en eiste zijn betaling. Zij zat verbluft, maar zo goed was zij niet, of zij moest, onder het gelach van de anderen, haar schuld voldoen. Maar toen wist zij ook, dat het gebruik „internationaal“ bleek te zijn.

Bijna avond aan avond waren daar ook mevrouw Roelants en mejuffrouw Van Lohuizen, die ingewijd waren, op bezoek en ook Jan Sijens was dikwijls van de partij. Het was immers zo'n mooie gelegenheid om het Engels eens op te halen. Op zekere avond waren deze bezoekers er weer. Jan Albertus ging ongeveer negen uur naar boven en toen hoorden zij hem zacht, maar nadrukkelijk zeggen: „Pas op, pas op!“.

Juffrouw Van Essen, die een vliegtuig gehoord had, dacht ogenblikkelijk aan luchtgevaar en haastte zich naar buiten, waar zij ineens Duitsers hoorde schreeuwen tegen elkaar, terwijl de hond geweldig te keer ging. Zij liep meteen weer naar de kamer terug en zei tegen de aanwezigen: „Ga jullie allemaal weg!“. Toen ging zij weer terug en daar stonden 4 Duitsers voor haar, die haar ... de weg naar Jagtlust vroegen. Een zucht van verlichting ontsnapte haar en om ze maar zo gauw mogelijk kwijt te raken, wees zij hen zo bereidwillig mogelijk de weg, echter langs de andere zijde van het huis, opdat zij niet meer voorbij hun kamer behoeften te gaan.

De Amerikanen bleven tot 17 november. Toen vertrokken zij naar Doornspijk, om vandaar naar de Rijn te gaan, waar zij in transporten overgezet zouden worden. Dit gelukte niet dadelijk. De transporten werden even gestaakt. James Wilson duurde dit te lang en hij deed toen een poging om de Rijn over te zwemmen. Helaas werd hij door Duitse patrouilles opgemerkt. Zij schoten op hem, hij werd getroffen en vond zo een tragische dood. Had hij nu, na al die tijd van omzwervingen, nog maar even geduld gehad, dan was het wellicht anders voor hem afgelopen. Carrol Stearns kwam later wel veilig over de Rijn en kon zich weer bij het leger voegen. De familie Van Essen had toen alleen nog maar J. Albertus en M. Schoots.

(Wordt vervolgd).

Storm over Oene

De eerste dagen van juli 1853 zijn buitengewoon heet en drukkend. Maar op zaterdag 9 juli komt daar een plotseling einde aan als een onweersstoring over ons land trekt die op verschillende plaatsen grote schade teweeg brengt. Vooral de provincie Noordbrabant heeft veel te lijden onder het noodweer.

Maar ook in de gemeente Epe is het raak. Op die zaterdagmiddag tegen vijf uur ontlast zich boven Oene een onweer „zoo als het zelfs de oudste ingezetenen niet heugt”, zoals burgemeester Weerts op 15 juli 1853 aan de Commissaris des Konings schijft.

Het Algemeen Handelsblad van maandag 11 juli 1853 schijft: „Het zwerk joeg met veel geweld en de zware en zwarte wolken gaven den dag het aanzien van avondstond”.

Dezelfde krant meldt op 14 juli 1853 dat er in Oene „eene groote boerderij voor een groot gedeelte is verwoest; een ander huis en schuur in die environs zijn deerlijk beschadigd. Schier alles wat de orkaan ontmoette werd verbrijzeld, boomen bij honderden en stukken ijs vielen er zo groot als een gewoon theekopje”.

De burgemeester spreekt in zijn verslag aan de Commissaris des Konings over hagelstenen „ter grootte van een hoenderei”.

Hij meldt dat twee grote boerenerven onberekenbare schade is toegebracht. Een onlangs gebouwde schuur is „geheel ter onder gerukt” en het woonhuis is zo vernield dat men „gewis tot den opbouw van een geheel nieuwe woning zal moeten overgaan”.

Uit het gemeenteverslag over 1853 blijkt het de woning van Rik Cornelis Beumer op „Middelbeek” in Oene te zijn.

Er zijn bij dit noodweer geen mensen of dieren omgekomen, een stier die onder de ingewaaide schuur op „Middelbeek” werd bedolven, kon worden gered.

In voornoemde brief van 15 juli 1853 schrijft de burgemeester: „De algemeenheid der ramp doet mij veronderstellen dat welligt een algemeene of provinciale collecte zal moeten worden uitgeschreven”.

Gedeputeerde Staten van Gelderland gaan hierop in, bij hun besluit van 26 juli 1853, geven zij toestemming om tussen 15 en 30 augustus een algemene collecte langs de huizen te houden voor tegemoetkoming in geleden verliezen van minvermogenden op 9 juli. Zij bevelen de gemeentebesturen aan om de leraren bij de verschillende kerkgenootschappen te verzoeken om bij de laatst voorafgaande godsdienstoefening „het doel der

collecte met een opwekking tot milde bijdragen van hunne zijde te helpen bevorderen”.

Ook B&W doen een oproep in hun proclamatie d.d. 11 augustus 1853, waarin wordt aangekondigd dat de collecte in de gemeente Epe zal plaats vinden tussen maandag 15 en zondag 21 augustus, „met uitnoodiging allen naar zijn vermogen wel daarin te willen bijdragen ten einde voor velen behoeftige ingezetenen ook van deze Gemeente, een verlies te helpen leenigen, dat hun den aanstaanden winter met bekommering doet tege-moetgaan”.

Intussen is ook de registratie van de geleden schade op gang gekomen. Er wordt daartoe een commissie benoemd die bestaat uit de heren Mr E. F. J. Weerts (burgemeester), W. A. van der Feltz, H. van Erp Royaards, L. van Gerrevink en A. Koekkoek.

Zij berekenen de schade aan de rogge op ongeveer 2/3 van wat verloren ging, voor boekweit echter slechts de helft, „derwijl het gunstige weder een gunstigen invloed op dit gewas heeft gehad”.

Ik vermoed dat dit verband houdt met de datum van het noodweer. De rogge was al bijna rijp, terwijl de boekweit, die pas in de tweede helft van mei werd gezaaid, nog volop kans kreeg om zich te herstellen.

In de gemeente Epe wordt aan schade een bedrag van f 290,07 uitbetaald. Een lijst van gedupeerden is niet bewaard gebleven.

Behalve een rechtstreekse schadevergoeding worden de gedupeerden door Gedeputeerde Staten ook vrijgesteld van de betaling van gemeentelijke lasten.

Doch, aldus het gemeenteverslag over 1853 „het een en ander was te klein en te gering, dan dat het eene vergoeding voor de geleden schade zou mogen heelen”.

Bertus van den Bremen.

Bronnen:

Gemeente-archief Epe: inv. nr 260

Stads & Ath. bibl. Deventer: Algemeen Handelsblad 1853.

Stads & Ath. bibl. Deventer: Deventer Courant 1853.

Jaarverslag 1992 van het Streekarchivariaat Noord-Veluwe, gemeente Epe

Algemeen

Evenals voorheen verdeelde de archivaris zijn tijd in volle weken over de drie gemeenten: van 48 gewerkte weken was hij er 24 in Hattem, 15 in Epe en 9 in Heerde.

Er waren dit jaar 289 bezoekers, tegen 294 vorig jaar. Zij brachten 837 maal een bezoek aan het Streekarchivariaat, hetgeen een lichte daling betekent. In Heerde en Hattem kunnen de genealogen inmiddels altijd terecht om in zelfbediening hun onderzoek te verrichten. Mogelijk hebben zij niet altijd even trouw hun bezoek genoteerd en zijn ook daardoor de cijfers wat laag.

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
aantal bezoeken	604	865	1096	999	1150	1241	1242	871	837

Het aantal verstrekte informaties bedroeg 109.

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
aantal informaties	75	80	109	159	148	127	116	146	109

Twee bijeenkomsten van de Koninklijke Vereniging van Archivarissen, twee van de Landelijke Kring van Gemeente- en Streekarchivarissen en één van de Gelderse Archivarissen werden bijgewoond.

Archiefbewaarplaats

Het klimaat in de archiefbewaarplaats was zonder installatie matig stabiel. De temperatuur varieerde van 18 tot 23 graden Celsius, de luchtvochtigheid van 48% tot een tijdelijke uitschieter van 70% in augustus. In de archiefruimte was het 15 tot 19 graden Celsius, bij een luchtvochtigheid van 55%, mits het in januari aangeschafte luchtdroogapparaat (Dantherm CD 1800) maar werd gelegegd. Dit laatste was vaak niet het geval en dan steeg de vochtigheid weer tot boven de 60%.

De brandblusser werd voor het laatst in november 1990 gecontroleerd.

Aanwinsten

Het archief van de Hervormde Kerk van Vaassen werd aangevuld. Aan het eind van het jaar werd overeenstemming bereikt met de Hervormde Kerkvoogdij van Epe over bewaargeving van zijn archief. Van de heer Lesger werden drie oude films in ontvangst genomen. Wat er precies op staat moet nog worden bekeken. Van het Noord Veluws Dagblad kwamen twee dozen krantefoto's.

Dienstverlening

De bezoekcijfers:	bezoekers	bezoeken
genealogen	72	149
anderen	46	117
totaal	118	266

Het bezoek steeg ten opzichte van vorig jaar met 33%. De belangstelling van de bezoekers ging uit naar: kaarten, de Cannenburgh, piloten in WO II, bierbottelaars, openbare orde, Wisselse school, MULO, Hogeweerd-school, papiermakers, dokter Loeff, muziektent, station, Pelzerkamp, verkeer in de vorige eeuw, Prins Bernhardtoren, Le Chevalierschool, de Dellen, veldnamen, af te breken schoolmeesterswoning, beekrecht, Gortel, klok, Cannenburgher Molen, straatnamen, J. van Riemsdijk.

Voordat in Epe zelfbediening voor de genealogen een feit is, moet er nogal wat werk worden verzet. Vooral de klapper op het bevolkingsregister is hierbij een hele hobbel. (Zie verder bij activiteiten). Uit de gemeentelijke organisatie kwam een microficheleesapparaat beschikbaar. Daarvan zijn er nu drie. Van de gemeente Apeldoorn werd een 16 mm rolfilmapparaat overgenomen. De kranten worden voortaan (goedkoper) op rolfilm verfilmd. Achttien inlichtingen genealogie en 22 andere inlichtingen werden verstrekt. De laatste betroffen: kerkhof, Lusthof, weeshuis, kaarten, neergestorte vliegtuigen, diligence, zuivelfabriekjes, veldnamen, spoorwegongeluk, E. M. Post, verkeer in de 19de eeuw.

De VPRO maakte video-opnamen van oude foto's van Vaassen een een televisie-programma.

Aktiviteiten

Marijke Maten is begonnen met de ongeveer 40.000 kaartjes van de klapper op het bevolkingsregister in te voeren in de komputer. Op zich is de klapper goed bruikbaar, maar door zijn vorm en het feit dat deze uniek is, is het onverantwoord om hem buiten de archiefbewaarpplaats in zelfbediening aan de genealogen beschikbaar te stellen. Het werk van Marijke moet een handzamer lijst opleveren die ook nog eens te reproduceren is, zodat plaatsing van kopieën van microfiches van het bevolkingsregister in een andere gemeente, bijvoorbeeld Heerde, zinvol wordt. Het eerste halfjaar voerde Marijke Maten een halve kaartenbak in. Er zijn er in totaal twintig. In dit tempo duurt deze klus dus 20 jaar. Zelfbediening voor genealogen wordt voorts bemoeilijkt door een aantal onbeholpen klappers op de burgerlijke stand. De archivaris maakte inmiddels een betere met behulp van zijn komputer (thuis) op de overlijdens van 1811-1832 en met de hand op de huwelijken van 1813-1827. Dit laatste wordt intussen door een vrijwilliger, de heer G. van Apeldoorn, voortgezet. Zijn eerste afgeronde karwei was het reconstrueren van de gezinnen met behulp van de stamfiches van de 2500 dopen van Oene van 1655-1811. Het gemeente-archief van Apeldoorn was wederom zo vriendelijk om tegen materiaalkosten mikroverfilming te doen. De kranten tot 1920 staan nu op film en de eerste twee series bevolkingsregister, van 1860 tot 1880 zijn opgenomen. De restauratie van het negentiende eeuwse archief gaat gestaag door. In het december-nummer van „Ampt Epe” verscheen een artikel van mijn hand over de schietbaan en de schietvereniging Willem Tell. Voor de Eper afdeling van het CDA werd een lezing over het vak van archivaris gegeven. Dertig nieuwe titels werden in de archiefbibliotheekcatalogus opgenomen.

G. Kouwenhoven.

Voor u gelezen

Heerde Historisch nummer 68, maart 1993

Dit nummer is geheel gewijd aan het dorp Wapenveld.
1843-1993 honderdvijftig jaar dorp.

De Mothoek (heemkundige vereniging „Nuwenspete”, nummer 7, maart 1993.

- De ontwikkeling van Nunspeet, door J. B. Wijnen.
- Ed. Perelaer 1873-1958 – Harde bolster - blanke pit, door D. W. L. Milo.

De Mothoek, nummer 8, april 1993

- Archief en genealogie: Bronnen en tips, door J. van Wijck.
- De ontwikkeling van Nunspeet, door J. B. Wijnen.
- Moeilijke oorlogsjaren voor de Veluwine en de heer P. B. J. IJzerman, door W. C. Quené.
- De Mellukfabriek, door Fenna de Boer.

De Mothoek, nummer 9, mei 1993.

- Archief en genealogie: Bronnen en tips deel 10, door J. van Eijck.
- Over de „meidenmart” en AJC-ers, door J. W. Hagenbeek.
- Vierhouten, door W. C. Quené.

Gelders Erfgoed, nummer 1, 1993

- Is er wat veranderd?, door Gerrit van der Heide.
- Cultuurhistorisch toerisme, door Girbe Buist.
- De Berkelzomp en de ANWB/INBT-trofee, door W. Lijfferink.
- Via Romana, door Ben Boersema.
- Project Achterhoekse stadjes, door Carel Swaan.
- Jaarbeurzen geven musea de ruimte, door Brend van Straalen.
- Beleving en waardering van museumbezoek, door Brend van Straalen.
- Museale toegankelijkheid onder de loep, door Bernard Smits.
- Kunstenaars op de Noordwest Veluwe verzameld (boek), recensie, door Iris Hilderink.

Uitgave van de oudheidkundige vereniging „Arent thoe Boecop” te Elburg, december 1992, nummer 49.

- IJs en weder dienende ... de geschiedenis van de ijsclubs van de gemeente Elburg en andere winterse verhalen.

„Kronijck”. Mededelingen Oudheidkundige Kring Voorst, nr 3.

- Oude foto's spreken, door L. Sevenster.
- Processies, door T. Kupers.
- Wilp van vroeger tot nu, door A. J. Fransen.
- Ons foto-archief, door L. Sevenster.
- Een tekenende kasteelheer, door J. Harenberg.
- Enkele archeologische vondsten, door J. Groenenberg.
- De mysterieuze sarcofagen van Teuge, door J. J. Speelziek.

Uth het Oulde-Bruck (oudheidkundige vereniging „De Broeklanden”, nummer 2, april 1993.

- Uit de geschiedenis van de Gereformeerde kerk te Wezep (vervolg), door G. Uitslag Azn.
- Zo was 't Vrogger.
- Lambertus, de beschermheilige van Oldebroek, door T. B. Juk.
- Overlijdensregister van Oldebroek, door H. van der Zande.
- De postbode van vroeger, door Gerrit van der Meulen.
- Mensen van Vrogger, door H. J. van de Zedde.

Heemkunde Hattem, nummer 54, maart 1993.

- „Biej de verlichte sukerwortel”, door Antje Scheper.
- Kerkmeester Melchior Greve en de pest-epidemie van 1656 te Hattem, door Gerrit Kouwenhoven.
- Een begrafenis in Hattem in 1767, door A. Oosterbroek.
- Huizen in Hattems binnenstad, aflevering 35, door M. van der Leeuw.
- Hattem in het rampjaar 1672, door Jan Borst.
- De onderste steen boven, door Gert Veltkamp.

Nieuwsbulletin Felua, Apeldoorn, nummer 1, februari 1993.

- Van Varkensbaan tot Het Leesten, door C. Smal.
- Herdenking Het Apeldoornsche Bosch.

Alledaagse Dingen, tijdschrift over volkscultuur in Nederland, nummer 2, 1993.

- Plaggenhutten en schnaps, door Martin Jansen.
- Lijkkleedversierselen, door Ingmar Heytze.
- Anecdotes.
- De Dodenkoets, lijkwagens en rouwstoeten in Nederland, door Luc Eekhout.
- Dieren en demonen.
- Schelden doet geen pijn, de geschonden eer, door Peter Bekkering.

Als u in deze rubriek een artikel tegenkomt dat u nader wilt bestuderen of wat uw interesse heeft opgewekt, kunt u het desbetreffende tijdschrift lenen op Dorpsstraat 12 te Vaassen, telefoon 05788-1304).

Werkschema voor de archivaris van het Streekarchivariaat Noord-Veluwe

4 oktober 1993 - 24 december 1993

week	datum	Hatterm	Heerde	Epe
40	04/10-08/10			x
41	11/10-15/10		x	
42	18/10-22/10	x		
43	25/10-29/10			x
44	01/11-05/11	x		
45	08/11-12/11	x		
46	15/11-19/11		x	
47	22/11-26/11			x
48	29/11-03/12	x		
49	06/12-10/12	x		
50	13/12-17/12			x
51	20/12-24/12		x	

Hatterm is in principe meestal open. In Heerde kunnen genealogen die zichzelf kunnen redden met microfiches en dergelijke haast altijd terecht. Vanwege arbeidstijdverkorting is het voor bezoek op de vrijdagen gewenst een telefonische afspraak te maken. Mensen die van ver moeten komen worden geadviseerd ook voor andere dagen even te bellen.
Telefoon Hatterm 05206-31660, Heerde 05782-9494, Epe 05780-15800.

Ledenvergadering

De jaarlijkse ledenjaarvergadering van Ampt Epe wordt gehouden op donderdag 25 november 1993 in de Brinkzaal van de Eper Gemeentewoning, Stationsstraat te Epe. Aanvang 19.30 uur.

Na de vergadering om 20.15 uur zal de heer K. Boeder uit Ede, werkzaam bij de Gelderse Monumentenwacht, een lezing houden over „Boerderijen in Gelderland, 17e-19e eeuw, toegespitst op boerderijen op de Veluwe”. Aan de hand van dia's zal hij de ontwikkelingen van de bouw en het gebruik bespreken.

Wij nodigen alle leden uit deze avond te noteren in de agenda.

Introducees zijn van harte welkom. Van hen wordt een bijdrage van f 2,50 gevraagd.

Inhoud

In memoriam Alve (A. van den Bremen-van Vemde)	1
Herinneringen aan de Prins Bernhardtoren in Epe door H. Bultman	2
Foto van de overhandiging van de prijs voor het beste verhaal	6
Jan Post vertelt ... door J. Kreffer	7
De klokken van de Nederlands Hervormde Kerk te Vaassen door W. Terwel	11
Vereniging van vrienden van het Veluws streek museum door J. van Huffelen	14
Een toevluchtsoord in bangen tijd (2) door Marca	15
Storm over Oene door Bertus van den Bremen	20
Jaarverslag 1992 van het Streekarchivariaat Noord-Veluwe door G. Kouwenhoven	22
Voor u gelezen	25
Werkschema voor de archivaris van het Streekarchivariaat 27 september 1993 tot 24 december 1993	27
Ledenvergadering	28

